

Verslag Bijeenkomst Kunst & gezondheid

**Kunstlink Flevoland
WEL in Flevoland**

17 juni 2021

WEL

**KUNST
LINK**

FLEVOLAND

Inhoudsopgave

1. Opening door Myriam Cloosterman	3
Myriam Cloosterman, Kunstlink Flevoland	3
Angela van Dijk, LKCA	3
2. Best practices van kunstenaars in de zorg	4
1. Hein Walter, beeldend kunstenaar	4
2. Cyrelle Failé, theatermaakster	4
3. Ingrid Krabbe, dansdocent	5
4. Linnet van der Wal, theatermaakster en zangeres	5
5. Gerard Poot, dirigent	6
3. Tips van Angela van Dijk, LKCA	7
4. Nieuwe bijeenkomst Kunst en Gezondheid	7
5. Vragen en nabranders	7
6. Relevante websites en contactgegevens	7

1. Opening

Myriam Cloosterman

Adviseur cultuurparticipatie, Kunstlink Flevoland

Kunstlink Flevoland verbindt en versterkt kunstmakend Flevoland en verbindt de kunsten met positieve gezondheid.

WEL in Flevoland, draagt het gedachtegoed van positieve gezondheid uit in Flevoland; immers gezondheid is méér dan 'niet ziek zijn' en neemt andere facetten van het leven mee die essentieel zijn voor het welbevinden van mensen.

- Ergens bij horen;
- Betekenis kunnen geven aan je leven;
- De kunsten bieden voor deze facetten volop mogelijkheden. Als je actief bent in de kunsten dan creëer je iets, je kunt vorm geven aan je emoties, je verhalen en bovendien maak je kunst vaak samen met anderen.

Vandaar dat Kunstlink veel mogelijkheden ziet om de kunsten te verbinden aan de zorg- en welzijnssector. Daarbij is het stimulerend dat er t/m 2024 een landelijke subsidieregeling open staat via het Fonds Cultuur Participatie (FCP '[samen cultuur maken](#)') die de financiering van dergelijke samenwerkingsprojecten mogelijk maakt.

De bijeenkomst van vandaag is bedoeld als podium voor enkele succesvolle samenwerkingen tussen kunst & gezondheid uit deze provincie, om organisaties uit zorg & welzijn te inspireren en als ontmoeting tussen kunstenaars en zorg-professionals.

Vijf kunstenaars vertellen vanmiddag over hun werk in het sociaal domein en hun directie collega's uit de zorg waar ze mee hebben samengewerkt geven terug hoe zij de interventie vanuit de zorg hebben ervaren.

Angela van Dijk

Expert in samenwerking kunst en sociaal domein, Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA), over de landelijke stand van zaken betreft deze samenwerking.

Er is in deze samenwerking een ontwikkeling de goede kant op. Het is een nog niet gelopen pad met de nodige uitdagingen. Als een samenwerking lukt, dan lukt het ook erg goed, dat is wat wij zien. Wat heel belangrijk is geweest voor de ontwikkeling van de samenwerking tussen de kunsten en het sociale domein, zijn de financiële impulsen. Met de subsidieregeling 'Lang Leve Kunst' zijn er héél veel culturele projecten ontwikkeld specifiek voor ouderen wat een enorme boost gaf aan de algehele samenwerking tussen de verschillende domeinen. Het ministerie van OC&W heeft dit opgepikt en daar hebben we de huidige regeling van het FCP 'samen cultuur maken' aan te danken. We zien ook de ontwikkeling dat lokale beleidsmedewerkers op zoek gaan naar kunstenaars om in te zetten in wijken om ondersteuning te geven op uitdagingen uit andere domeinen. Dat zijn interessante experimenten die overigens soms het stadium van experiment al lang voorbij zijn en inmiddels structureel worden gefinancierd. Om over te gaan naar dit stadium hangt het vaak wel af van personen. Als er een wethouder/directeur GGD of zorginstelling is die enthousiast is over de kunsten en er werk van wil gaan maken, wordt er geld gevonden om de inzet van de kunsten structureel te maken. Dat helpt enorm en dan krijgt de inzet van de kunsten vleugels! Het is een langere weg om iedereen die betrokken is en financiële besluiten kan nemen te overtuigen van de toegevoegde waarde van de kunsten. Mijn tip is wel: stop met energie stoppen in mensen die niet willen.

Onze kennis die we hebben opgebouwd als kenniscentrum kun je vinden via de website:

<https://www.lkca.nl/artikel/kennisdossiers-cultuurparticipatie/>

Er gebeurt heel veel, aldus Angela van Dijk. Je kunt haar ook zelf benaderen, immers er zit ook heel veel info in haar hoofd en het LKCA kan andere connecties voor je leggen: angelavandijk@lkca.nl.

2. Best practices van kunstenaars in de zorg

1. Hein Walter, beeldend kunstenaar

Hein werkt sinds 2021 in een eigen atelier in zorgcentrum de Archipel in Almere, waar dementerende ouderen alsook ouderen met somatische problematieken wonen. De toenmalige directeur gaf hem een hele open opdracht: 'maak kunst' met onze ouderen'. Fondsenwerving is altijd een onderdeel geweest van zijn werken in de afgelopen 10 jaar. Ik noem mezelf een 'zorgkunstenaar' en werk aan talentontwikkeling van ouderen.

Op dit moment werk ik 4x per week met ouderen die tekeningen maken op A5-formaat, deze verstuur ik als ansichtkaart naar mijn eigen netwerk of naar familie van de ouderen. Later ga ik weer op groter formaat werken. Ik leg de lat hoog en die uitdaging vinden de mensen prettig. Het is/was fijn om de vrijheid te hebben om te ontdekken wat ik allemaal kan met iedereen. Ik heb mezelf ontwikkeld als psycholoog, dominee, halve dokter en als geschiedenisleraar in alle gesprekken die ik met de ouderen heb gevoerd.

Ik maak ook graag combinaties van mensen er komen bijv. kinderen op mijn atelier of mensen uit de buurt. Dat kan als je een atelier hebt; dus mensen van zorgcentra: 'bestempel een ruimte in het gebouw als atelier!'.

Lisanne Boeree en Dolan van Vloten, activiteitenleiders

De aanwezigheid van Hein in ons centrum heeft een meerwaarde. De ouderen staan te trappelen om naar het atelier te gaan. In Corona tijden werd hij gemist. De sfeer alleen al in het atelier is anders, het ruikt er naar verf. Hein voert gesprekken met de bewoners waarbij aspecten van hen naar voren komen die wij 'niet zien'. Bij dementie, verliest de mens zichzelf en als wij zien dat iemand heel er achteruit gaat krijgt Hein het voor elkaar om dat stukje naar boven te halen waarin iemand zich nog heel waardig voelt en het fijn vindt om nog iets te betekenen. Mensen zijn trots op het werk dat ze bij Hein maken en je kunt het ook meegeven aan de familie. Dat heeft waarde.

2. Cyrelle Failé, theatermaakster

Ik werk vanuit de Kubus, het centrum voor de kunsten te Lelystad; een mooie en diverse stad. Ik heb met de organisatie 'Kwintes' samengewerkt, die mensen met een psychische kwetsbaarheid begeleidt.

De mensen hadden het label 'kwetsbaar'. Ik ben er heel open in gestapt en dat is meteen de kracht van dit project. De groep kwam zelf met het thema 'ziekenhuis' en we maakten een voorstelling over een centrum waarin allerlei levensvragen werden beantwoord. De levensvragen kwamen uit de mensen zelf en we zijn het samen gaan vormgeven. Christel heeft me er heel erg bij geholpen, waarbij het heel fijn was dat zij ook ervaring had met theater-maken. De verhalen van de deelnemers hebben we op het toneel vormgegeven en het heeft ze 'empowered'. Ze hebben zichzelf op een andere manier leren kennen.

Het was spannend voor de groep om op te treden voor publiek, er waren grote verschillen in hoe de spelers daar mee om gingen; de een 'pakte helemaal het podium' en de ander werd juist heel verlegen. Het was belangrijk om een veilige groeps sfeer te creëren; veiligheid staat voorop. Als theatermaakster wist ik vrij weinig van de mensen en daardoor kon ik hen ook echt zien; niet alleen hun klacht. Indien nodig gaf Christel mij achtergrondinformatie. Ze werden gezien als 'gewone' mensen, los van hun problematiek.

Christel van Kraanen, activiteiten begeleider bij Kwintes

Ik was zorginhoudelijk betrokken bij het project. Zelf heb ik ook een theaterachtergrond en dat maakte het wel makkelijker. Het was mooi om het verschil te zien tussen hoe de mensen met elkaar omgingen in het activiteitencentrum - dat ging er namelijk soms hard aan toe - en tijdens het theater spel. Daar respecteerden de mensen elkaar veel meer en dat was mooi om te zien. Ze zagen van elkaar dat ze in hun kracht stonden en automatisch dwingt dat respect af.

3. Ingrid Krabbe, dansdocent

Ingrid werkt als dansdocent en projectleider bij de Kubus, Centrum voor de kunsten in Lelystad. In het

kader van haar afstuderen als master kunsteducatie bij ArtEZ, moest zij een onderzoek vormgeven. Ze was geïnteresseerd in 'jongeren en eenzaamheid' en nam contact op met Jacob Stolk van jongerenorganisatie URBN Village in Lelystad. Samen hebben we het project uitgedacht. Het bestond uit 14 bijeenkomsten in het gebouw van URBN Village, waar met toestemming van de gemeente ook in Corona tijden met kleine groepen jongeren gewerkt kon worden. Naast jongeren van URBN Village, bestond de groep ook uit enkele dansleerlingen waar Ingrid in de Kubus dansles aan geeft. Inmiddels is het onderzoek afgerond, de opbrengsten zijn bekend en gecommuniceerd. We zijn nu nog bezig de choreografie van de dans te maken en te monteren in de hoop deze in september te kunnen laten zien aan een publiek.

Chris Debets, student aan de dansacademie in Amsterdam voor docent dans

Via URBN Village raakte ik betrokken bij dit project dat mij erg aansprak omdat ik zelf voor docent dans studeer en dansen erg leuk vind om te doen. Het thema eenzaamheid sprak me erg aan omdat het relevant is en je er veel van kunt leren. Het gaat niet alleen maar over de fysieke kant van het dansen maar ook de over de mentale kant ervan. Ik vond het mooi om te zien en te ervaren hoe je je psychische staat kunt verwerken in en d.m.v. dans en hoe dat samenwerkt.

Ingrid Krabbe

Door Corona zag ik mijn dansleerlingen van de Kubus niet meer fysiek. Ik gaf al maanden alleen nog online-les. Van een aantal leerlingen wist ik dat zij vóór Corona al geïsoleerd raakten omdat ze bijv. Bij hun ouders thuis bleven wonen tijdens hun vervolgstudie en zo niet veel meekregen van het studentenleven. Tijdens corona werd dat erger. Er was bijv. een meisje dat een jaar lang colleges online volgde bij haar vader thuis en verder niemand zag. Met mijn online danslessen waren ze heel erg blij want daardoor zagen ze elkaar toch; terwijl ik me afvroeg wat er nu nog leuk kon zijn aan online lessen. Ik heb met 'n paar jongeren die meededen aan mijn eenzaamheidsproject, diepte-interviews gehouden. Als ik dan zo'n jongere zag dacht ik bij mezelf: "ik zie geen probleem; een leuke jongere" maar wanneer ik ging doorpraten kwamen de problemen naar boven.

Het wordt onderschat wat eenzaamheid doet met jongeren en het wordt nog niet op waarde geschat wat kunst daaraan kan doen. Dansers en niet dansers hebben met elkaar gedanst en bewogen met een 'vibe' en saamhorigheid 'Woh!!! Dat kan dans doen.

4. Linnet van der Wal, theatermaakster en zangeres

Afgelopen jaar heb ik vanuit Stichting De Fee te Almere, de theaterproductie "dat ik nooit vergeet" gemaakt. We hebben zojuist in verpleeghuis 'De Hanzeborgh' van Woonzorg Flevoland in Lelystad de tweede try-out gespeeld. Het idee is ontstaan aan het begin van de eerste lock-down vanuit de gedachte: ook al kun je elkaar fysiek niet meer zien, je gedachten zijn vrij. Ik heb de voorstelling samen met muzikant Rene Kraaij gemaakt, we wilden nummers schrijven die 'herkenbaar' zijn. We zijn dus op zoek gegaan naar herinnerende (appelerend aan vroeger; iets dat meteen een herinnering oproept) onderwerpen en herinnerende geluiden bijv een draaiorgel, kerkklokken) met als doel daarmee de mensen te openen en contact met hen te kunnen maken. Ik merk dat muziek een heel mooi middel is om mensen die verzonken zijn bijvoorbeeld mensen met dementie, open te laten gaan zodat er weer iets gaat stromen. Het is zo mooi om aansluiting te vinden en ik vind het prachtig om dat via de muziek, de poëzie en de woorden te doen. Een mooi project en ik kijk ernaar uit het vaker te kunnen spelen.

Jan Krol, coach belevingsgericht werken bij Woonzorg Flevoland (o.a. De Hanzeborgh)

Linnet en ik kenden elkaar al van Theater Veder waar beide bij hebben gespeeld weliswaar in verschillende tijden. Theater Veder zet theater in om de contactmogelijkheden bij dementerenden te versterken.

Het waagstuk waar Linnet zichzelf voor stelde was het volgende: Als je teruggaat naar het verleden om materiaal te zoeken, kies je liedjes die bekend zijn bijvoorbeeld "daar bij die waterkant", spelletjes van vroeger of 'je trouwjurk' waar je een verhaal aan ophangt; dat zijn allemaal heel fijne vaartuigen om in te zetten. Linnet echter wilde onderzoeken of je dergelijke thema's van vroeger kunt gebruiken met de inzet van nieuw materiaal, nieuwe melodieën en teksten dus. Ik vind dat deze opdracht, die ze zichzelf heeft gesteld, is geslaagd. Het publiek, met mensen die best wel ver in de verzonken fase zitten, was zojuist heel geconcentreerd; het was 'raak' en ontroerend.

We spelen deze voorstelling ook voor de mantelzorgers die tegelijkertijd partner zijn van degenen die de zorg nodig hebben. Hun relatie is veranderd onder invloed van de dementie en hoe vaak hebben zij nog momenten dat ze weer even 'de partner van' kunnen zijn. Vroeger gingen ze wel samen naar

de film of samen naar een theatervoorstelling. Die beleving willen we, door hen ook uit te nodigen, met deze voorstelling ook bereiken. Je kunt zeggen: we werken met een kwetsbare doelgroep maar er zit iets heel gezonds in wat we met kunst kunnen bereiken. Zo linkt het aan het begrip positieve gezondheid.

5. Gerard Poot, dirigent

Ik werk als dirigent en heb als zodanig mijn hele leven ingericht. Op een gegeven moment ben ik piano gaan spelen op verzoek van een zorgcentrum, Buitenhaeghe in Almere. Dat was heel erg leuk en daarmee kwam ik in contact met Hein Walter en die heeft mij onder zijn vleugels genomen binnen zijn stichting als 'zorgkunstenaar' en toen is er een gigantisch avontuur begonnen (www.dezijderups.nl), met mensen en ook met mezelf. Ik ben namelijk Zó boos! Wanneer je totaal hulpeloos bent, moeizaam communiceert en volledige verzorging nodig hebt - we noemen die fase 'baby'- dan komen mensen uit het hele land naar je kijken en je wordt helemaal in de watten gelegd. En dan word je 93 jaar en ben je met je laatste fase van het leven bezig en dan word je helemaal niet in de watten gelegd, maar opgesloten in een gesloten afdeling en ontvang je heel erg weinig bezoek. Ik heb het zelf gezien, dat was soms zó triest; mensen werden goed verzorgd door personeel, maar de familieleden kwamen slechts sporadisch om de hoek kijken. In die setting ben ik aan het werk gegaan o.a. bij Jeanine. Ik heb gezongen met de ouderen, muziek met hen gemaakt en er ook een soort van huiskamertheater ontwikkeld. Dat kon van alles zijn: spelen met handpoppen, goochelen, allemaal leuke dingen met als basis muziek. Met dank aan de zorginstellingen van Almere de mij die kans hebben gegeven en aan Hein Walter die met zijn stichting een prachtige paraplu heeft ontwikkeld waardoor ik er kon werken en aan Jeanine die mij over een heel hoop drempeltjes heeft geholpen. Jeanine vertel!

Jeanine Lablans, activiteitenleider Woonzorgcentrum Vizier te Almere

Ik heb Gerard ontmoet bij Vizier waar we een gesloten afdeling hebben voor dementerenden. Gerard heeft ook individueel met bewoners gewerkt, op hun kamer. Dat vond hij in het begin moeilijker, maar die drempel is hij overheen gegaan. Ik vond het mooi om te zien dat dementerenden tot rust kwamen door de invloed van Gerard. Ze kunnen n heel erg onrustig zijn in hun gedrag. Gerard bracht hun aandacht naar de muziek, waardoor ze konden ontspannen. Ze zijn soms de hele dag bezig met hun dwang en hun gevoel en door hun aandacht op de muziek te richten konden de mensen ontspannen. We hebben bijvoorbeeld een bewoner die de hele dag rondjes draait in haar rolstoel. Als Gerard bij haar ging zitten vond ze dat heel interessant: zijn uiterlijk (de baard) de muziek en de geluiden en begon ze met hem mee te zingen. We hebben ook eens een zogenaamd 'belevingsconcert' gehouden, een 'snoezelconcert' met muziek waarbij we het ook donker maakten en de bewoners een massage ontvingen. De bewoners werden er heel erg rustig van, er ontstond heel veel ontspanning.

Myriam Cloosterman, adviseur Kunstlink

We hebben nu een 'kijkje in de keuken' gekregen van enkele samenwerkingstrajecten in Flevoland tussen de kunsten en het sociaal domein. We streven ernaar meerdere samenwerkingen te laten ontstaan en te ondersteunen vanuit Kunstlink, welke ook op termijn een structureel karakter zullen gaan krijgen.

Kunstlink kan in samenwerking met WEL in Flevoland bemiddelen in het bij elkaar brengen van partners uit beide sectoren; meedenken in de ontwikkeling van projectplannen + begrotingen en meedenken over het vinden van passende financieringsbronnen en we kunnen inspireren vanuit de kennis van het gedachtegoed van positieve gezondheid.

3. Tips van Angela van Dijk, LKCA

- Blijf aanvragen bij het FCP; laat je niet ontmoedigen, een afwijzing betekent niet dat je een slecht plan hebt.
- Kijk ook verder dan alleen het Fonds Cultuur Participatie; soms werk je met doelgroepen waar ook andere fondsen voor in het leven zijn geroepen.
- Duurzame financiering, met name voor cultuur is complex, daar moeten we het een andere keer uitgebreider over hebben.
- Effect meten, hoe toon je aan dat wat je doet 'werkt'? Daar zijn we bij het LKCA veel mee bezig, de startvraag die je jezelf moet stellen is: 'wat wil ik aantonen en aan wie? Dat bepaalt wat je gaat meten. Aan een fonds moet je iets anders laten zien dan aan de zorginstelling waar je mee

samenwerkt. Een gemeente vraagt ook weer andere data. Dat zijn allemaal andere vragen. Het klinkt soms complexer dan het is. Maar deze vragen moet je in ieder geval vóóraf stellen. Het eerste moment met je deelnemers is je nulmeting. Maak van tevoren een impactplan! Wat wil je weten en met welk doel en maak dat plan samen met je samenwerkingspartner uit zorg & welzijn.

Ineke Moerman - programmamanager WEL in Flevoland

Ik vind het ontzettend leuk om jullie: de kunstenaars uit de kunst- en cultuursector, hier samen te zien. Wij proberen positieve gezondheid - via het platform WEL in Flevoland - in verbinding en ter inspiratie aan te bieden aan partners in Flevoland. We doen dat 't liefst door partijen uit verschillende bloedgroepen met elkaar in contact te brengen. Ik vind het ook erg leuk dat ik in deze bijeenkomst de mix van zorg/welzijn én de kunsten al bij elkaar zie. Willen we deze mix duurzaam borgen dan moeten we iets doen over 'meten wat je weet'. Ik stel voor dat we 'elkaar vast houden' in hoe we dit in Flevoland willen. Wie uit dit gezelschap zou mee willen denken over een volgende bijeenkomst waarin we effectmeting centraal zullen stellen?

Vanuit WEL in Flevoland kunnen we ook de ambtelijke kant vanuit het sociaal domein erbij halen; we zijn namelijk al bezig beleidsmedewerkers van diverse beleidsterreinen te stimuleren meer in gezamenlijkheid naar de problematieken in hun gemeente te kijken, zodat beleidsvorming, uitvoer en financiën minder gescheiden zijn.

4. Nieuwe bijeenkomst kunst en gezondheid

Zet 'm alvast in je agenda: **donderdagmiddag 25 november 2021**

Méér kunst in het sociaal domein themabijeenkomst: **"Weten wat je meet"**.

5. Vragen en nabranders

- Hein Walter: is er een lijst met contactgegevens van verpleeginstellingen in Flevoland? De fondsen willen namelijk niet telkens in één en hetzelfde verpleeghuis investeren.
- Ineke: via platform WEL kunnen we meerderde verpleeghuizen bij elkaar brengen om met elkaar te bespreken hoe je het welzijn van de bewoners kunt verbeteren.

6. Relevante websites en contactgegevens

Websites

www.kunstlinkflevoland.nl

Versterkt en verbindt kunstmakend Flevoland

www.welinflevoland.nl

Het Platform voor positieve gezondheid voor heel Flevoland

www.lkca.nl

Landelijk kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst

www.cultuurparticipatie.nl

Fonds voor cultuurparticipatie

Contactgegevens

Myriam Cloosterman

adviseur Kunstlink Flevoland

06-12143543

Myriam@kunstlinkflevoland.nl

Angela van Dijk

specialist Cultuurparticipatie expertise: Zorg & Welzijn, LKCA
030-7115120
Angelavandijk@lkca.nl

Hein Walter

beeldend kunstenaar
06-51924 882
heinwalter@tiscali.nl
hcsmwalter@gmail.com
www.heinwalter.nl

Cyrelle Failé

theatermaakster
06-27055383
Info@cyrellefaile.nl

Ingrid Krabbe

dansdocent
i.krabbe@dekubuslelystad.nl

Gerard Poot

dirigent en goochelaar
Pootgerard@gmail.com

Linnet van der Wal

zangeres, actrice
Linnetvdwal@gmail.com

Voorstelling: 'de gedachten zijn vrij'

info@defee.nl